

DECEMBER 1989
S. VARTAN EGAISE
NEW YORK

Նիւ Եորք - Դեկտեմբեր 1989

TOROSY ARCH.
TRANSLATION

1

Ռուբէն Սեւակի յիշատակին նուիրուած ձեռնարկին
Թորգոմ Արք. Մանուկեանի արտասանած խօսքը
Սուրբ Վարդան եկեղեցւոյ մէջ

Ուրախ եմ որ այսօր հոս կը գտնուիմ: Պրն. Յովհաննէս
Չիլինկիրեանի գնահատանքին կ'աւելցնեմ իմ
գնահատանքը Պրն. Վարդան Ապտոյին եւ իր տիկնոջ
Ատրինէի կատարած ծառայութեան համար:
Յատկանշական էր մտածել որ ահաւասիկ Երուսաղէմի
Եաֆայի հողերուն վրայ հայերէն չխօսող հայ ընտանիքի մը
մէջ մեծցած երիտասարդ մը որ արաբախօս էր եւ ի՛նչ
ջանքեր պէտք է թափած ըլլար, որպէսզի հայերէն սորվի
նախ ինք իրեն համար, իր ընկերութեան համար եւ յետոյ
աւելի ուշ համարձակի ձայնասփիւռի ժամ գլխաւորել...:
Գիտակից եմ թէ ատիկա որքա՛ն աշխատանք կը
պահանջէ:

Անցեալները կը կարդայի իմ մէկ գրութիւնը (1953),
ուղղուած Փարիզ բնակող պզտիկ եղբօրս, ըսելով թէ Քիւ
Լէնտի մէջ երիտասարդաց համագումար մը կայ, բայց
պէտք է հեռատեսիլով կէս ժամ տեւողութեամբ հայկական
հոգեւոր արարողութիւն մը ներկայացնել եւ այդ
պատճառով երկու ժամ աշխատեցանք, փորձ ըրինք
որպէսզի կէս ժամնոց այդ յայտագիրը կանոնաւոր ըլլայ,
մանաւանդ որ այդ յայտագիրը պիտի կատարուէր
սարկաւազներու, դպրաց դասերու եւ Տիրան Սրբազանի
մասնակցութեամբ, որոնց համար շատ սովորական բան
մըն էր ատիկա, քանի որ իրենք ամէն բան գիտէին, բայց...
կը կարծէին թէ գիտեն, քանի որ հեռատեսիլի համար
ծրագիր պատրաստելը ուրիշ էր, խստապահանջութիւնը
ուրիշ էր, երկվայրկեանները կը հաշուէին, շարժումները
պէտք է զսպուէին, ձայները պէտք է ճիշդ հնչէին: Արդարեւ
այդ արձանագրութիւնը գոհ ձգած էր մտիկ ընողները,
դիտողները, բայց երբ ես առիթը ունեցայ վերստին լսելու
չհամարձակեցայ անգամ մը եւս կրկնելու այդ յայտագիրը,
նկատի ունենալով որ ոմանք կը փափաքէին վերստին
ձայնագրել եւ ձայնապնակ մը հրապարակել: Այս

փորձառութիւնս ինձի մասնաւոր կերպով գնահատել կրտայ քաջութիւնը բոլոր անոնց որոնք կ'ուզեն նուիրուիլ հանրային ծառայութեան: Մեր գնահատանքը կրկնակի պիտի ըլլայ եթէ այդ ծառայողները առանց տկարանալու հետզհետէ աճին, զօրանան իրենց ծառայութեան մէջ: Անկեղծօրէն ես ուրախութեամբ մտիկ կ'ընեմ Վարդան Ապտոյին հայերէն խօսիլը: Ան եւ իր գործընկերները թող վստահ ըլլան որ մեր ժողովուրդը պէտք ունի կեդրոնացեալ ունկնդրութեան մը, լրատուութեան մը: Այդ տղոց պարզ ծառայութիւնը արուեստ մըն է: Ես վստահ եմ թէ Վարդան Ապտոյէն յետոյ ուրիշներ պիտի գան զինք փոխարինելու եւ այդ ծառայութիւնը շարունակելու: Մենք այս ամերուն վրայ իրապէս ատոր կարիքը ունինք, որպէսզի լաւագոյն հասկացողութեամբ, լաւագոյն որակով ժամեր յատկացնելով մեր ժողովուրդին դաստիարակութիւնը կարելի ըլլայ ապահովել: Իւրաքանչիւր ծառայութեան նպատակը բան մը փոխանցելն է, որ մեր պատմութեան, մշակոյթի, գրականութեան եւ ստեղծագործ ոգիին խորքերէն կու գայ: Գիտակից ենք որ դիւրին գործ չէ այդ ամէնը հաւաքել, պրպտել, խմբագրել եւ վերստին կեանքի բերել: Քաջութիւն պէտք է այդ ընելու համար: Ուրախ եմ որ այդպիսի քաջեր ունինք Ամերիկայի այս դժուար կեանքին մէջ:

Այդ քաջերէն է նաեւ Պրն. Յովհաննէս Չիլինկիրեան, որ նախանձախնդրութեամբ եւ սիրով կ'աշխատի որպէսզի Ռուբէն Սեւակին յիշատակը չմեռնի, այլ միշտ վառ մնայ: Իր մեծ ջանքերուն արդիւնքները ծանօթ են բոլորիս: Պրն. Չիլինկիրեանի յարատեւ գործին մէջ նկատելի է անոր զոհողութեան ոգին: Սեւակի նկատմամբ սերը զինք կ'առաջնորդէ խորանալու Ռուբէն Սեւակի հոգիին մէջ: Քիչ առաջ արտասանած իր խօսքերուն մէջ մենք նկատեցինք թէ որքան ըմբոստ հոգի ունէր Սեւակը: Ըմբոստ՝ բարի իմաստով, ըմբոստ այն առումով երբ կ'ըսէ որ ինք գիտէ իր ժողովուրդին շահերը պաշտպանել եւ ատոր համար ալ չի կրնար հանդուրժել անարդարութիւնները: Կ'ուզեմ յատկապէս ըսել թէ Պրն. Յովհաննէս Չիլինկիրեան եւս գրող է եւ ինք ալ Ռուբէն

Սեւակի նման ըմբոստ հոգի ունի եւ ատոր համար ալ
համարձակօրէն կը պաշտպանէ իր տեսակէտները, որոնց
դիմաց ո՛չ մէկ ղեկավար, ո՛չ մէկ հոգեւորական եւ ո՛չ ալ
գրողները կրնան պատասխան խօսք մը ըսել: Ես կը
գնահատեմ իր քաջ եւ առողջ քննադատական
կեցուածքը: Կ'ենթադրեմ թէ պարկեշտ մարդիկ
անպայման կ'ընդունին բարի թելադրանքներն ու
քննադատութիւնները:

Ռուբէն Սեւակ ո՛չ միայն բանաստեղծ էր, այլ նաեւ՝ բժիշկ
եւ դաստիարակ: Երբ երիտասարդ տարիքիս կը կարդայի
Սեւակի արձակ գրութիւնները կը նկատէի թէ ան նա՛եւ կը
դաստիարակէ: Երբ կը խօսի հիւանդութիւններու մասին,
փոխանակ չոր ձեւով բժշկական գիտելիքները
փոխանցելու, ան կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի տղաքն
ու աղջիկները, մայրերը, կիները, ծերերը, որոնք տարբեր
հիւանդութիւններէ կը տառապին եւ կը բացատրէ այդ
հիւանդութիւններուն տուն տուող պատճառները, թէ
կեանքի ո՛ր դժբախտ անկումներուն պատճառով
յառաջացած են այդ հիւանդութիւնները... եւ Սեւակ կոչ
կ'ընէ իր ժողովուրդին, ըսելով՝ «փրկեցէ՛ք մեր
զաւակները»: Եւ այս բոլորը ան կը ներկայացնէ վէպի կամ
պատմուածքի ձեւով, որ միաժամանակ իրականութիւն է,
որ չես կրնար չտեսնել եւ չզգալ: Ռուբէն Սեւակի
քերթուածներն ալ նոյն ոգին ունին: Ան կարգ մը տեղեր
ուժգնօրէն եւ կատաղօրէն կ'արտայայտէ նոյնիսկ իր սէրը,
իսկ ուրիշ տեղ մը նոյն սէրը այնքան քնքոյշ կերպով կը
նկարագրէ: Քիչ առաջ կը խօսէինք Շահան Պերպերեանի
երկու երգերուն մասին, որոնք գրուած են Ռուբէն Սեւակի
երկու բանաստեղծութիւններու հիման վրայ.-

«Սէրով, սէրով խոցեցիր գիս,
սիրտս սէրով խոցեցիր,
սիրտս ջահիլ վարդի պէս բաց
դագաղի պէս գոցեցիր...»:

Շահան Պերպերեան շատ գեղեցիկ եղանակ մը յօրինած է
այդ բառերուն համար, ուր Ռուբէն Սեւակի հոգին
կ'արտացոլայ: Իսկ երկրորդ բանաստեղծութեան մէջ

ՍԵԼԱԿ շատ ուժգին եւ կատաղի կերպով կ'արտայայտէ սերը.- 4

«ՊՈՒՆ հոգիս սիրել չգիջար,
չար, վիրաւոր ու անիծուած...:

(...)
որովհետեւ քոյր, կը սիրեմ քեզ»:

ՍԵԼԱԿԻ ԵՆ ԻՐ ՍԵՐՈՒՆՈՒԹԻՆ ԱՅՆՔԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՐԻՏԻՔԻՆ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԼԻՂ ԱՏԱՆՈՐ ԲԱՆ Է: ԵՆ ՄԵՍԷ՛Ք ՈՐՔԱ՛Ն ԽԱՐՈԼՍՏ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻԼՆ ԸԳԱԾ ԵՆ ՄԵՂԻ, ԽԱԿԱՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԿԱՐԾԱՏԵԼ ԿԵԱՆՔԻՆ:

ԱՅՍՕՐ ՄԵՆՔ ԳԻՏԱԿԻԳ ԵՆՔ ԹԷ Ի՛ՆՅԵՐ ԿՈՐԱՆՍՈՒԳԱԾ ԵՆՔ ԵՆ ԻՆՅԵՐ ԿՐ ԿՈՐԱՆՍՆԵՆՔ ԵՐԷ ՄԵՐ ՈՒՆԵԳԱԾԻ ՄԱՍԻՆ ՄԵՂԵԱԿ ՏՐԼԼԱՆՔ, ՄՈՂԵՄ ՄՆԱՆՔ:

ԱՅՍՕՐ ԵՍ ՄԷԿ ԿՈՂՄԷՆ ԿՐ ՄԵՍՆԵՄ ՔՈՎԱ ԿԵԳԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՎԱՏՈՆ ԵՆ ՄԻԼՍ ԿՈՂՄԱ՝ ԿԱՏՈՒԼԱԿԱՆ ՊՐՆ. ՅՈՎԻԱՆՆԷՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆՆ ՈՒ ԻՐ ԱԳՆԻԼ ՄԻԿԻՆՐ, ՈՐՈՆՔ ԴԱՐԾԱԾ ԵՆ ՄԵՐ ԽԵՐՈՍՆԵՐԸ, ԳԻՏԱԿԻԳ ԽԱՅԵՐԸ ԵՆ ՄԵՂԻ Կ՛ՐՍԵՆ՝ «ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ ԸԵՐ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻԼՆՐ ԵՆ ՎԱՅԵԼԵԳԷՔ ՉԱՅՆ, ՈՐՈՎԻԵՄԵԼ ԱՍՏԾՈՂ ՉՆՈՐԻՂ ԿԱՅ ԻՈՆ ԵՆ ԱԷՄՔ չԷ ՄԵՌՆԻ»:

ԱՅՐ ՄՈՂՈԳ ՄՐՈՒԼԱԾ ԱՍՏՈՒԼԱԾԱՅԻՆ ՉՆՈՐԻՂ ԱԻՄԻ ՃՄԵՌՆԻ ԱՅՆՔԱՆ ԱՄԵՆ ՈՐ ԱՅՍԱԿԻՍԻ ՆՈՒԻՐԵԱԼ ՉԱԼԱԿՆԵՐ ՈՒՆԻՆՔ:

ԿՐ ՉՆՈՐԻՏԱԼՈՐԵՄ ԸԵՂ:

ՄԻԿ ԳՐԻԳՐ 1989
ՄԱՐԻ ԼԱՐՔԱԾ ԵԿԵՂԵՍ
NEW YORK

Քոյրս Այգ. Քոյրս Այգ.